

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ KISIM

BÜKER – TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no.29921/96)

KARAR

STRAZBURG

24 EKİM 2000

İşbu karar, Sözleşme'nin 44/2 maddesi hükümleri uyarınca kesinlik kazanmaktadır. İşbu karar metni, Mahkeme'nin seçilmiş karar ve hükümleri resmi raporlarında nihai şekilde yayınlanmasından önce Sekreteryaya revizyonuna tabidir.

© T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2000. Bu gayriresmi özet çeviri Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Genel Müdür Yardımcılığı'na atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Büker – Türkiye davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (3. Kısım),

Sn. J.P. COSTA, *Başkan*,

Sn. W. FUHRMAN,

Sn. L. LOUCAIDES,

Sn. P. KÜRİS,

Sn. R. TÜRMEEN

Sn. N. BRATZA

Sn. K. TRAJA, *Yargıçlar*,

ile *Kısım Sekreteri* Bn.S.DOLLÉ'nin katılımı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Heyeti olarak toplanmış,

6 Temmuz 1999, 21 Mart 2000 ve 3 Ekim 2000 tarihlerinde yapılan gizli görüşmeler sonucunda,

yukarıda son anılan tarihte benimsenmiş olan aşağıdaki karara varmıştır:

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, bir Türk vatandaşı olan Cengiz Büker'in ("başvuran"), 2 Ekim 1995 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Hakları Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25.maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 29921/96).

2. Başkan tarafından başvurana Mahkeme huzurunda kendi kendisini temsil etme izni verilmiştir (İçtüzük 36/3) fakat başvuranın isminin açıklanmaması yönündeki talebi reddedilmiştir (İçtüzük 47/3). Davalı Hükümet ("Hükümet") bu yargılamaya yönelik olarak Ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuran, iç hukuktaki bir mahkemenin kendi lehinde vermiş olduğu kararı müteakip üniversitedeki görevine makul bir süre içinde iade edilmediği gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca şikayette bulunmuştur.

4. Başvuru, Mahkeme'ye, 1 Kasım 1998 tarihinde, Sözleşme'nin 11 No'lu Protokolü yürürlüğe girdiğinde (11 No'lu Protokol'ün 5. maddesinin 2. fıkrası) gönderilmiştir.

5. Başvuru, Mahkeme'nin 3. Bölümü'ne verilmiş (İçtüzük, 52. madde, 1.fıkra) ve bu bölüm içinde davayı inceleyecek olan daire (Sözleşme'nin 27§1 Maddesi), İçtüzüğü'nün 26§1 maddesine uygun olarak teşekkül etmiştir.

6. 21 Mart 2000 tarihli bir kararla Daire, başvuruyu kabuledilebilir bulmuştur.

7. Taraflara danıştıktan sonra, Daire, duruşma yapmaya gerek olmadığına karar vermiştir. Ne başvuran ne de Hükümet, kabuledilebilirlik sonrası süreçte davanın esaslarına ilişkin olarak görüş sunmuşlardır.

OLAYLAR

I.DAVAYA ESAS TEŞKİL EDEN OLAYLAR

8. Başvuran, başlangıcı 9 Aralık 1985 olan iki yıllık bir sözleşmeyle Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yardımcı doçent olarak çalışmaktadır. Türk hukuku uyarınca kendisi memur statüsündedir.

9. Üniversite rektörlüğü 21 Aralık 1987’de başvuranın mesleki yetersizliğini gerekçe göstererek sözleşmesini yenilememe kararı almış, fakat bu karardan bankadan maaşını çekmeye gittiğinde haberdar olmuştur.

10. Bunun üzerine başvuran 4 Mart 1988 tarihinde rektörlüğün bu kararına karşı Kayseri İdare Mahkemesi’nde dava açmıştır. 6 Aralık 1989 tarihinde (karar no.1), adı geçen mahkeme, idarenin başvuranın mesleki yetersizliğine ilişkin görüşünü kanıtlayamadığı gerekçesiyle başvuranın lehine karar vermiş ve idari kararı iptal etmiştir. 29 Haziran 1990 tarihinde, mahkemenin verdiği karar Üniversite rektörlüğüne tebliğ edilmiş; ancak rektörlük, iç hukukta öngörülen 60 günlük süre içinde mahkeme kararına uymamıştır.

11. Rektörlük bu kararı temyiz etmiş ve dosya 22 Mayıs 1990 tarihinde, Danıştay’a gönderilmiştir. 13 Haziran 1990 tarihinde Danıştay 5. Dairesi, Kayseri İdare Mahkemesi’nin anılan kararını bozmuştur. 30 Temmuz 1990 tarihinde, karar, Üniversite rektörlüğüne tebliğ edilmiş ve dava dosyası da Kayseri İdare Mahkemesi’ne geri gönderilmiştir.

12. 5 Temmuz 1991 tarihli kararla (karar no.2) Kayseri İdare Mahkemesi, Danıştay’ın kararına uymuş ve Üniversite Rektörlüğü’nün başvuranın sözleşmesini yenilememe kararını kanuna uygun bulmuştur.

13. 21 Ağustos 1991 tarihinde, başvuran, bu kararı Danıştay 5. Dairesi’nde temyiz etmiştir. 4 Ekim 1991 tarihinde dosya mahkemeye gönderilmiş ve 18 Mart 1992 tarihinde Danıştay 5. Dairesi Kayseri İdare Mahkemesi’nin 5 Temmuz 1991 tarihli kararını onamıştır.

14. 13 Ekim 1992 tarihinde, başvuran, Danıştay 5. Dairesine başvurarak karar düzeltme isteminde bulunmuştur. 21 Haziran 1993 tarihinde, Danıştay 5. Dairesi, Kayseri İdare Mahkemesi’nin 5 Temmuz 1991 tarihli kararını bozarak vermiş olduğu kararı düzeltmiştir. Dava, Kayseri İdare Mahkemesi’ne gönderilmiştir.

15. Kayseri İdare Mahkemesi, 2 Aralık 1993 tarihli kararıyla (karar no.3), Danıştay’ın 21 Haziran 1993 tarihli kararına uymuş ve yine Üniversite Rektörlüğü’nün 1987 yılında vermiş olduğu kararı iptal etmiştir. 19 Şubat 1994 tarihinde bu karar Üniversite Rektörlüğü’ne tebliğ edilmiştir. Rektörlük, iç hukukun öngörmüş olduğu 60 günlük süre içerisinde yine kararın gereğini yerine getirmemiştir.

16. 23 Şubat 1994 tarihinde Üniversite Rektörlüğü Kayseri İdare Mahkemesi’nin kararını (karar no.3) temyiz etmiştir. 27 Haziran 1994’te Danıştay 8. Dairesi, temyiz başvurusunu reddetmiş ve kararı onamıştır. Kararda, idarenin, başvuranın mesleki yetersizliğine ilişkin görüşünü kanıtlayamadığı yine ifade edilmiştir.

17. Üniversite Rektörlüğü Danıştay 8. Dairesine karar düzeltme talebinde bulunmuştur. 23 Mart 1995 tarihinde, Danıştay 8. Dairesi bu talebi reddetmiştir.

18. 25 Mart 1995 tarihinde başvuran, Rektörlüğe noter aracılığıyla bir yazı göndererek üniversitedeki eski görevine iade edilerek maaş ve diğer parasal haklarının kendisine verilmesini talep etmiştir.

19. 7 Aralık 1995 tarihinde başvurana Üniversite Rektörlüğünden 23 Kasım 1995 tarihi itibarıyla göreve iade edildiğini bildiren 4 Aralık 1995 tarihli bir yazı gönderilmiş ve 15 Aralık 1995’te de başvuran, göreve başlamıştır.

20. 27 Aralık 1995 tarihinde başvuran istifa ederek, Rektörlükten emeklilik işlemlerinin başlatılmasını istemiştir.

21. Başvuran Kayseri İdare Mahkemesi’nde Üniversite Rektörlüğüne karşı açtığı üç ayrı dava ile görevine iade talebini onaylayan iç hukuk mahkemelerinin kararlarına uygun olarak hak kazandığı maaş ve diğer parasal haklarının ödenmesini talep etmiştir.

22. Kayseri İdare Mahkemesi 25 Ocak 1994, 25 Ocak 1995 ve 16 Ocak 1996 tarihinde verdiği üç ayrı kararda, Rektörlüğün adı geçen mahkemenin başvuran lehine vermiş olduğu iki kararın gereklerini 60 günlük süre içinde gayri kanuni olarak yerine getirmediği ve Rektörlüğün, sözleşmesini feshetme kararının hukuk dışı bulunması hususunda başvuranın uğradığı zararlardan sorumlu olduğu sonucuna varmıştır. Söz konusu dönemde başvuranın

maaşının ve diğer parasal haklarının ödenmesine karar vermiştir. Nihayetinde bu miktarlar başvurana ödenmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

23. İdari Yargılama Usulü Kanunu:

Madde 28/1: (10 Haziran 1994 tarihindeki değişiklik uyarınca)

“İdare, ...idari mahkemelerin esasa...ilişkin kararlarının icaplarına göre gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez.”

Madde 28/3:

“...İdari mahkemelerin kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine... yetkili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.”

Madde 28/4:

“Mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince kasten yerine getirilmemesi halinde ilgili, idare aleyhine dava açabileceği gibi, kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi aleyhine de tazminat davası açılabilir.”

Madde 52: (5 Haziran 1990'daki değişiklik uyarınca)

“1.Temyiz...yoluna başvurulmuş olması, hakim, mahkeme veya Danıştay kararlarının yürütülmesini durdurmaz.

...

4.Kararın bozulması, kararın yürütülmesini kendiliğinden durdurur.

Madde 54/1: (5 Haziran 1990'daki değişiklik uyarınca)

“1. Taraflar, ...Danıştay'ın temyiz üzerine verdiği kararlar...hakkında bir defaya mahsus olmak üzere kararın tebliği tarihini izleyen onbeş gün içinde düzeltme isteminde bulunabilirler...”

HUKUK

I. SÖZLEŞMENİN 6/1 MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI:

24. Başvuran, Üniversite yönetiminin idare mahkemelerinin kendi lehinde vermiş olduğu kararları uygulamaması nedeniyle üniversitedeki görevine iade edilmesinin yedi buçuk yıl sürdüğünü ve bu nedenle Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğini öne sürmektedir. 6/1 aşağıdaki gibidir:

“Medeni hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde...herkes davasının makul bir süre içinde... hakkaniyete uygun bir biçimde görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

A. Madde 6/1'in Uygulanabilirliği

25. Mahkeme, söz konusu dönemde memur olan başvuranın Sözleşme'nin 6/1 maddesindeki koruma önlemlerine dayanabileceği hususunun tartışılmadığına dikkat çeker. Mahkeme, statüsüne rağmen başvuranın, kamu hukuku tarafından tevdi edilen yetkileri ve Devletin ve diğer kamu görevlilerinin genel çıkarlarını korumak için oluşturulan görevlerin kullanılmasına doğrudan veya dolaylı katılımını içeren bir görevde bulunmadığı için aksi yönde düşünmek için herhangi bir sebep görmemektedir.

Madde 6/1 uygulanabilir bulunmuştur.

B. Madde 6/1'e Uygunluk

26. Hükümet yargılamanın, tarafların muhtelif derecelerde değişik iç hukuk yollarına başvurmalarını içeren karmaşık bir süreç olduğunu belirtmiştir. Hükümet, bu sürecin, başvuranın işlemleri başlattığı tarih olan 4 Mart 1988'de başladığını ve Danıştay 8. Dairesinin Üniversite Rektörlüğünün karar düzeltme talebini reddettiği 23 Mart 1995 tarihinde de bittiğini belirterek bu sürenin yarısının başvuranın açtığı davalar ve bunların yürütülmesiyle geçtiğini öne sürmüştür. Dahası Hükümet, Üniversite yetkililerinin yanı sıra ilgili dönemde ondörtten fazla karar veren yerel mahkemelerin de makul olmayan bir gecikmeyle suçlanamayacağını belirtmiştir.

27. Başvuran, yetkililerin, gayri hukuki olarak görevden uzaklaştırıldığına ilişkin şikayetini onaylayan Kayseri İdare Mahkemesi'nin ilk kararına uymadığını belirtmektedir. Yetkililerin yargı kararlarına uymamasının kendisini bu kararların gereklerini yerine getirmek için temyiz sürecine başvurmak zorunda bıraktığını ve temyize gitme hakkını kullandığı için hatalı bulunamayacağını öne sürmektedir. Başvurana göre, olağandışı olduğunu düşünmediği yargılamanın uzunluğu kendi sorumluluğu olarak olarak görülemez.

28. Mahkeme, başvuranın, sözkonusu yargılamanın uzunluğunun 'olağandışı' olmadığını kabul ettiğini müşahade etmektedir. Başvuran, görüşünde, yetkililerin kendi lehine verilen ilk karara uymamalarının kendisini bu kararın uygulanmasını sağlamak için çeşitli vesilelerle mahkemelere tekrar başvurmak zorunda bıraktığını belirtmiştir.

29. Mahkeme, Sözleşme'nin 6/1 maddesi tarafından güvence altına alınan dava açma hakkının, bir Sözleşmeci Devlet'in iç hukuk sistemi, taraflardan birinin zararına olarak, kesin ve bağlayıcı yargısal kararın yürütülmesini sağlayamadığı takdirde, aldatıcı olacağını düşünmektedir. Sözleşme'nin 6/1 maddesinin yargısal kararların uygulanmasını korumaksızın davacılara ayrıntılı usuli güvenceler getirmesi gerektiği şeklinde düşünülmesi mümkün değildir (bkz.19 Mart 1997 tarihli Hornsby-Yunanistan kararı, RD 1997-II. s.510-511, §40).

30. Mahkeme, başvuranın şikayetinin, üniversite yetkililerinin yerel bir mahkemenin nihai kararının gereğini yerine getirmemesine ilişkin olmadığına dikkat çekmektedir. Başvuranın dayanak olarak gösterdiği Kayseri İdare Mahkemesi'nin 6 Aralık 1989 tarihli kararı kendisinin işverene yönelik haklarını sona erdirici nitelikte olmayıp, Danıştay 8.Dairesi'nin 23 Mart 1995 tarihli, üniversitenin 27 Haziran 1994 tarihinde yapmış olduğu karar düzeltme talebini reddettiği kararla sonuçlanan temyiz ve karşı temyiz sürecinin ilk aşamasını teşkil etmektedir (bkz. 17. paragraf).

31. Mahkeme, başvuran tarafından şikayet konusu edilen bir durumu bütünüyle Sözleşme'nin ışığında değerlendirmek zorunda olduğunu hatırlatır. Bu görevi yerine getirirken kendisine sunulan kanıtlar uyarınca başvurandan değişik bir hukuki çıkarıma

varmakta da özgürdür (örneğin, bkz., 6 Kasım 1980 tarihli Gazzardi-İtalya kararı, A Serisi no. 39, S. 23, §63).

32. Bunu göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuranın davasını, m. 6/1’de öngörülen ‘makul süre’ gerekliliğine uygunluk açısından inceleyecektir. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın şikayetinın davalı Hükümet’e bu başlık altında bildirildiğine ve tarafların da görüşlerini buna göre hazırladığına dikkat çeker.

33. Mahkeme, başvuranın iddiasının nihai olarak belirlenmesi için geçen sürenin makuliyetini, Mahkeme’nin genel kriterleri uyarınca değerlendirecektir. Bu kriterler: davanın karmaşıklığı, başvuran ve ilgili yetkililerin davayı takibi ve ihtilafta başvuranın tehlikedeki çıkarı (bkz., no. 30979/96, AİHM 2000, Frydlender-France [GC]).

34. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın hakkını arama sürecinin 4 Mart 1988’de Üniversite yönetimini dava etmesiyle başladığını ve 7 Aralık 1995’te Üniversite yönetiminin göreve iade edildiğine ilişkin yazısıyla son bulduğuna dikkat çeker. Mahkeme, Hükümet’in yargılama sürecinin, Danıştay’ın üniversitenin karar düzeltme talebini reddettiği tarihte sona erdiğine ilişkin itirazına katılmamaktadır. Mahkeme’nin kanaatine göre, kararın gereğinin yerine getirilmesindeki gecikme de yargılamanın uzunluğuna eklenmelidir.

35. Bu yedi buçuk yıllık süre istisnai bir biçimde uzundur ve daha yakın bir incelemeye layıktır. Bu sürenin uzunluğu, hiçbir biçimde, dava konusunun karmaşıklığı, üniversite ve başvurana iç hukuk yollarının tanınmış olduğu karşılıklı temyiz yollarının kullanılması gibi kavramlarla açıklanamaz. Mahkeme, her iki tarafın da başvurduğu iç hukuk mahkemelerinin kararlarını göreceli olarak hızlı verdiğine de dikkat çeker.

36. Mahkeme, işle ilgili ihtilafların doğaları gereği, işten çıkarılması nedeniyle geçim kaynaklarını yitirecek olan ilgili kişi bakımından doğuracağı tehlikeler karşısında hızlı karar verilmesi gerektiğini hatırlatır (üstte adı geçen Frydlender kararı §45). Mahkemeye göre, işbu davada asıl sorun, başvuranın, alanında akademik ve araştırmacı yeterliliğe sahip olup olmadığıdır. Basit bir işveren-işçi uyuşmazlığının bu kadar uzun sürmesi, bu tür davalarda, iç hukuk sisteminin etkinliği sorununu akla getirmelidir. Davalı Hükümet’in öne sürdüğü gibi, tarafların başvurabileceği birçok iç hukuk yolunun bulunması, ilke olarak, kişi haklarının korunmasına uygun olarak değerlendirilebilmesine karşın, bu durum, yetkilileri Sözleşme’nin 6/1 maddesi uyarınca üstlendikleri hukuk sistemlerini, mahkemelerin makul bir süre içinde karar vermek de dahil olmak üzere yükümlülüklerini yerine getirecek şekilde düzenleme görevinden muaf tutmaz (bkz. Üstte adı geçen Frydlender kararı, §45). Başvuran yargılama sürecinin uzunluğunun ‘olağandışı’ olmadığını düşünse de bu süre Sözleşme’nin 6/1 maddesi anlamında makul olarak değerlendirilemez.

37. Mahkeme, sürenin uzunluğunun aşırı olması nedeniyle Sözleşme’nin 6/1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

II. SÖZLEŞMENİN 41.MADDESİNİN UYGULANMASI

38. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

‘Mahkeme, işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.’

A. Zararlar

39. Başvuran bu başlık altında maddi ya da manevi herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır. Maaş kaybı nedeniyle tazminat aldığını, ancak aldığı miktarın iç hukuk mahkemelerinde sürdürdüğü mücadelede karşılaştığı sıkıntıları karşılamaya yetmediğini dile getirmekle yetinmiştir.

40.Hükümet, 6.Madde kapsamındaki şikayetin esasına ilişkin olarak sunduğu görüşlerde başvuranın sözleşmesinin yenilenmemesinden dolayı uğradığı zarara yönelik yerel mahkemeden tazminat aldığına işaret etmektedir.

41. Mahkeme, maddi tazminat başlığı altında herhangi bir ödemenin yapılmasına gerek olmadığını düşünmektedir. Başvuran herhangi bir talepte bulunmamış ve Hükümet tarafından da işaret edildiği üzere kendisi, maddi kaybına ilişkin olarak, yerel mahkemeden tazminat almıştır.

42. Manevi zarar hususunda ise Mahkeme, başvuranın, üniversite yetkilileriyle düştüğü anlaşmazlığı hızlı bir biçimde sonuçlandıramaması nedeniyle hayal kırıklığı ve endişe içinde olabileceğinin düşünülebileceği kanaatindedir. Mahkeme, hakkaniyet ilkesine uygun olarak, başvurana 5000 Fransız Frangı tutarında tazminat ödenmesine karar vermiştir.

B. Masraflar ve Harcamalar

43. Başvuran bu başlık altında da herhangi bir talepte bulunmamıştır.

44. Mahkeme, başvuranın, bu başlık altında herhangi bir talepte bulunmamasının bu haktan vazgeçtiği şeklinde düşünülmesi gerektiği kanaatindedir.

B. Temerrüt faizi

45. Mahkeme'nin elindeki bilgilere göre, bu kararın alınması sırasında Fransa'da geçerli yıllık yasal faiz oranı % 2.74'tür.

BU SEBEPLERDEN ÖTÜRÜ, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Sözleşme'nin 6/1 hükmünün *ihlal edildiğine*,

2.

(a) Sözleşme'nin 44/2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren 3 ay içinde, miktara yansıtılabilecek KDV ve masraflarla birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere 5.000 Fransız Frangı'nın, davalı Devlet tarafından *ödenmesine*,

(b) üç aylık süre sonunda yapılan ödemeler için yıllık % 2.74 faiz *uygulanmasına*

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak verilmiş ve 11 Nisan 2000 tarihinde, İctüzüğün 77.maddesinin 2.ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tefhim edilmiştir.

S.Dollé
Sekreter

J. P. Costa
Başkan